

Belleğin Yeniden İnşası Bağlamında Zhang Xiaogang'ın Resimleri

Zhang Xiaogang's Paintings in the Context of Reconstruction of Memory

ÖZET

Zhang Xiaogang (1958, Çin), çağdaş Çin sanatının önde gelen ressamlarından biridir. Çin'de yaşanan Kültür Devrimi (1966) hem hayatının hem de sanat hayatının en önemli kırılma noktası olmuştur. Çalkantılı bir gençlik süreci yaşayan Xiaogang, Sichuan Güzel Sanatlar Enstitüsünde sanat eğitimi aldı (1977). Sanatçı, ülkesini ve kişisel yaşamını etkileyen devrim sürecini ve sonrasını sanat pratikleri bağlamında dramatik ve sembolik göstergelerle inşa etmiştir. Kimlik, bellek ve aile kavramları ekseninde dönüp duran Xiaogang'ın çalışmaları Çin'in yakın siyasi tarihinin kültürel zeminine oturmaktadır. Xiaogang, kişisel hayatının çelişkilerinden ve uyumsuzluklarından beslenmektedir. Bu uyumsuzluk ve çelişkiler zinciri onun sanatında dinamik göstergeler olarak değil birbirini tekrarlayan imgelerle açığa çıkmaktadır. Bu araştırma kapsamında Çin sanatının en ünlü ressamlarından Zhang Xiaogang'ın kişisel belleğinin etkisiyle ortaya çıkan sanat pratikleri anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zhang Xiaogang, Resim, Çağdaş Sanat, Bellek

ABSTRACT

Zhang Xiagang (born 1958 in China) is one of the leading painters of contemporary Chinese art. China's Cultural Revolution (1966) was a major turning point in both his life and artistic career. After a turbulent youth, Xiagang studied art at the Sichuan Institute of Fine Arts (1977). The artist has constructed the revolutionary process and its aftermath, which affected his country and his personal life, with dramatic and symbolic signifiers in the context of his artistic practice. revolving around the concepts of identity, memory and family, Xiaogang's work is set against the cultural backdrop of China's recent political history. Xiaogang draws on the contradictions and incongruities of his personal life. This chain of incongruities and contradictions is revealed in his art not as dynamic signs but as repetitive images. This research will try to explain the artistic practices of Zhang Xiaogang, one of the most famous painters of Chinese art, which emerged with the influence of his personal memory.

Keywords: Zhang Xiagang, Painting, Contemporary Art, Memory

GİRİŞ

Çin'in Kunming şehrinde doğan Zhang Xiaogang (1958), 10 yıl (1966-1977) süren Kültür Devrimi'nin (Mao Zedong tarafından Kapitalizm ve Batı hayranlığına karşı başlatılan toplumsal ve siyasi hareket) etkisinde büyümüştür. Devrim sürecinde anne ve babası eğitim kamplarına alınan sanatçı, kardeşleriyle birlikte zorlu koşullarla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Kültür Devrimi'nin son bulmasının ardından Sichuan Sanat Akademisinde 1978-1982 yılları arasında sanat eğitim alan Xiaogang, mezun olduktan sonra dışavurumcu etkilerin görüldüğü çalışmalar yapmıştır. Çocuk sayılabilecek yaşlarda devrime destek veren sanatçı daha sonra travmatik olarak yorumlayacağı bu dönemi aile fotoğraflarından alıntılıdığı imgelerle etkileyici sanat pratiklerine dönüştürmüştür. Sanatçı, monokrom sayılabilecek renklerin hâkim olduğu ve düz yüzeylere sahip çalışmalarında tekinsiz bir yalınlığın baskın olduğu Gerçeküstücü bir anlatım dili kullanmıştır (Wiggins, 2023:7). Xiaogang için Kültür Devrimi süreci kültürel mirasın yok sayıldığı, aile bağlarının zayıflamasına neden olan ve hayal kırıklığıyla sonuçlanan bir süreçtir.

Xiaogang, yaşadığı hayal kırıklığını anlatmak için siyasi metaforlar kullanmamıştır. Süreç içerisinde yaşadığı deneyimlerini ruhsal durumunu açığa çıkaracak sembollerle ifade etmeye çalışmıştır. Birey ve politika arasındaki gerilimli alanla içsel bir bağ kurarak Politik Pop sanatının (1980'lerde Çin'de ortaya çıkan, Pop Art ve Sosyalist gerçekçiliği bir araya getiren sanat hareketi) mizahi dilinin dışında oldukça politik bir sanat pratiği geliştirmiştir. Sanatçının birçok çalışmasında sembolik tekrarlar görülmektedir. Bu tekrarlar geçmiş ve geleceği etkileyen travma sürecinin sembolik dışavurumudur (Duffy-Boscagli, 2021: 3). Xiaogang, özellikle 'Bloodline' serisinde göze çarpan bu sembolik detayları resimlerinin yüzeyinde çarpıcı renklerle göstermiştir.

1990'lardan sonra Batı dünyasının çağdaş sanat anlayışına benimseyen Zhang Xiaogang gibi (Yue MinJun, Fang Lijun vb.) sanatçılar, portre resminde özgün bir üslup ortaya koyarak Çin sanatına yeni bir soluk getirdiler. Kendi toplumlarının toplumsal ve siyasi katmanlarını eleştirel bir dille yeniden tanımlamayan Çinli sanatçılar küresel sanat dünyasıyla etkin bir iletişim kurmayı başarmıştır. Bilinçli bir çabayla Batı'nın çağdaş

Bülent Bulduk¹

How to Cite This Article

Bulduk, B. (2024). "Belleğin Yeniden İnşası Bağlamında Zhang Xiaogang'ın Resimleri", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 10(4): 669-675. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13084855>

Arrival: 27 June 2024
Published: 27 July 2024

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Sivas, Türkiye.

sanat pratiklerini anlama arzusu içinde olan Çinli sanatçılar kültürel kimliklerinin estetik göstergelerini Çin dışı sanat piyasasında palazlandırdılar. Sanatçılar böylelikle siyasi ve toplumsal baskıyla uzun süredir devam eden sosyalist gerçekçiliğin katı diline yeni bir estetik dille cevap vermişlerdir. Kendi gerçeklerini alaycı bir dille görünür hale getiren söz konusu sanatçılar eleştirilenler tarafından hedef tahtasına oturtulurken Zhang Xiaogang'da bu eleştirilerden payını almıştır (Quas, 2017: 7-8). Kültür Devrimi travmaları kadar aile içinde yaşanan sorunlarda -Annesinin yaşadığı psikolojik rahatsızlık ve babasıyla mesafeli ilişkisi- Xiaogang'ın çalışmalarının itici gücü olmuştur. Sanatçının çocukluk ve gençlik deneyimleri hem çalışmalarının alt metnini oluşturmuş hem de bu deneyimler kendine özgü sanatsal üslubunun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Etchison, 2016: 5). Xiaogang'ın çalışmaları toplumsal ve kişisel belleğin etkisinde şekillenmiştir. Sanatçı evrensel ölçekte insan ilişkilerini hırpalayan dinamikleri estetik alana taşıyarak izleyicilerle duygusal bir bağ kurmaktadır.

Kültür Devrimi'ne tanıklık eden sanatçı hayatın çelişkili doğasını estetik bir dele dönüştürmek için toplumsal dinamikleri ve kişisel düzeyde yaşadığı çatışmaları dramatik bir anlatıma dönüştürmüştür. Sanatçı, özellikle 'Bloodline: Big Family' (Kan Bağı) (1993-2007) serisinde, devrim sürecinin ortaya çıkardığı kamusal tecrübeler ve kişisel bellek arasındaki trajediyi sembolik anlatımlarla güçlendirmiştir. Serinin en önemli figürü ise hayatının bir döneminden sonra şizofreni hastası olan annesidir. Zhang Xiaogang'ın monokrom renk alanları kullandığı seride iri gözlü ve donuk bakışlı aile üyeleri karakteristik bir nitelik taşımaktadır. Resmi kıyafetler içinde ve bir protokol ciddiyeti takınmış birbirine mesafeli figürler, aile üyeleri gibi değil yan yana iliştilmiş yabancı insanlar gibi görünmektedir (Composition Gallery). Zhang Xiaogang, çalışmalarında sıradanmış gibi görünün her türlü keskin ifadeyi bulanıklaştırmış ve figürlerini anlaşılması zor bir tekinsizliğe mahkûm etmiştir.

Xiaogang'ın Bloodline: Big Family serisi, izleyiciyi rahatsız eden bir gri tonlara ve siyasi göstergelere sahiptir. Serinin ilk çalışması 'Two Comrades with Red Baby'de (Kırmızı Bebekli İki Yoldaş) bulanık arka planın önünde birbirine benzeyen iki figürün cansız bakışlarının arasında görece hareketli ve kırmızı tonlarla boyanmış bir bebek havada asılıymış gibi durmaktadır. İşçiler devrimin sembolleri olan ve dönemin propaganda araçlarından biri olan işçi posterlerindeki görsellere benzer şekilde Mao kıyafetleri giymiştir. Kırmızı renk Mao'nun otoritesinin sembollerinden biri olarak posterlerde, kıyafetlerde ve kitaplarda kullanılmıştır. 'Two Comrades with Red Baby'de bebeği saran kırmızı renk bebeğin etrafından düzensiz bir şekilde merkezden çevreye doğru yayılmaktadır (Duffy-Boscagli, 2021: 1). Aynı zamanda kırmızı rengin çizgisel olarak resmin üzerinde gezinip durması kan bağına sembolik düzlemde ifade etmektedir.

Görsel 1: Two Comrades with Red Baby, Tuval üzerine yağlı boya, 149 x 179 cm, 1994-95

Kaynak: https://www.artnet.com/artists/zhang-xiaogang/two-comrades-with-red-baby-llbkQNqe2dqJMd-qC_bdFA2

Xiaogang, aile fotoğraflarından alıntılacağı Bloodline: Big Family'nin ikincisinde serinin plastik ve estetik karakteristik özellikleri iyice belirginleşmiştir. Çalışma, Çin'in 1970'lerde başlattığı tek çocuk uygulamasına yönelik göndermeler içermektedir. Ebeveynler ve bir çocuk figürünün olduğu çalışmada çocuk, geleneksel çocuk kıyafeti olan ve kasıklarının görüldüğü bir pantolon giymiştir. Çocuk sarı renkle boyanmıştır. Sarı renk bir mecaz olarak soyun devam ettirilmesine yönelik bir arzuyu simgelemektedir. Sanatçı çalışmada soyut ve sembolik anlatımı keskin bir şekilde kullanmıştır. Xiaogang, bu çalışmasında aile serisinin tipik özelliklerini pürüzsüz yüzeyler kullanarak ikonik düzeye taşımaktadır. Sanatçı, serinin diğer çalışmalarında görülen belirgin siyasi metaforların aksine bu çalışmada aile üyelerinin varlığına dayalı kişisel anıları kullanarak çalışmayı duygusal bir zemine oturtmuştur. Örneğin annesinin kısa saçları, babasının gözlükleri ve gömleğinin

cebindeki kalem detayı kişisel anıların göstergeleri olarak kullanılmıştır (Christies). Xiaogang, çalışmalarının tamamında kişisel hafızayla ilişkilendirebileceği göstergeleri estetik alana taşımıştır.

GörSEL 2: Bloodline: The Big Family, Tuval üzerine yağlı boya, 149 x 179 cm, 1995
Kaynak: <https://www.christies.com/en/lot/lot-6296705>

Xiaogang, Bloodline serisini Çin'deki çağdaş sanat hareketlerinin ortaya çıktığı, Batı sanat dünyasına duyulan ilginin arttığı ve Tiananmen'de (Pekin, 1989) yaşanan olayların etkisinin sürdüğü bir dönemde üretmiştir (Quas, 2017: 8). Serideki temsiller genel olarak sabit bir arka plandan öne doğru uzanmaktadır. Sanatçı kişisel hafızasını dikkati dağıtmadan yalnızca figürler aracılığıyla iletmektedir. İzleyiciye doğru bakıyor gibi görünen figürler yan yana dursa bile birbirinden uzak ve yalnız gibi algılanmaktadır. Figürler büyük gözlere ve belirgin yüz hatlarına sahiptir. Serideki çalışmaların tamamı renk ve plastik değerler açısından kontrastlar içermektedir. Duygusal olarak figürlerin yüz hatları üzgün, mutsuz, kızgın ya da mutlu gibi görünmemektedir. Xiaogang'ın figürleri hem resimsel olarak hem de zihinsel olarak zamanın bir kesitinde donup kalmıştır. Sanatçı, bir zamanlar kendilerine verilen rolleri yerine getiren gerçek kimlikleri ve ilişkileri anılar yoluyla yeniden kurgulamıştır. Figürler bir oyuncu gibi kendilerine verilen rollerin dışında hareket edemeyen kimliklere dönüştürülmüştür (Song, 2019). Sanatçı, fotoğraflardaki figürlerin nötr halini resimlerinde kullandığı renkli lekeler ve çizgilerle kırmaya çalışıp katlı anlamlar inşa etmektedir.

GörSEL 3: Bloodline: Big Family, Tuval üzerine yağlı boya, 200.1 x 259.2 cm, 2005
Kaynak: <https://www.artnet.com/artists/zhang-xiaogang/bloodline-series-big-family-no3-B-eYDOHqF4MAq5f6vGhgAQ2>

Geleneksel Çin sanatının düzleştirilmiş, yalın estetiğini kullanan Xiaogang figürlerin kişisel niteliklerini referans olarak onları kendine has fiziksel karakterlere dönüştürmektedir (Saatchi). “Çok büyük kafalar, küçük eller, uzun burunlar ve saç stilindeki ince değişiklikler, mahrem özellikler ve bastırılmış duygular hakkında ipuçları veriyor. Bu rüya benzeri çarpıtmalar, Xiaogang'ın çalışmalarına karmaşık bir psikolojik boyut kazandırıyor, düzenlenmiş klostrifobinin gerilimini artırıyor ve düşündürücü anlatı okumalarını başlatıyor” (Saatchi). Benzer şekilde Xiaogang'ın ‘Amnesia and Memory’ (Bellek yitimi ve Bellek) serisi (2003-2004 yılları arasında başlanmıştır), ideoloji ve konformizm arasında gidip gelen, tercihe bağlı bir körlük

ya da bastırma iç güdüsüne sahip özelliklere sahiptir. Xiaogang geçmişle ve şimdi arasında sağlıklı bir bağ kurmak için unutmama veya kabul etme arasında keskin bir tercih ortaya koymamaktadır. Xiaogang'ın bu seride imgeleştirdiği nesnelere ve sarsılmış figürleri bir özne olarak yeterince güven vermemektedir (Walton, 2009: 84-85). Sanatçı bu seride Bloodline serisinde olduğu gibi eski aile fotoğraflarından yararlandığı kareleri bir araya getirmiştir. Plastik değerler açısından da ilk seriyeye benzer estetik bir dil kullanmıştır: monokrom arka plan, büyük ve minik parlaklıklara sahip gözler ve tekinsiz hissettiren atmosfer. Xiaogang, ilk seriden farklı olarak figürler dışında belleğe ait nesnelere uyumsuz bir aradalığına yer vermektedir.

Görsel 4: Amnesia and Memory, Litografi, 80 × 59.7 cm, 2004,

Kaynak: <https://www.artsy.net/artwork/zhang-xiaogang-amnesia-and-memory-1>, Imaged by Heritage Auctions HA.com

Kültürel aidiyetlerinden esinlenen sanatçı erken dönemde başladığı Hegel ve Platon okumaları sayesinde insan ruhu ve gelecekle ilgili umutlarını canlı tutmuştur. Kişisel tarihinden izler taşıyan Amnesia and Memory serisi Xiaogang'ın duygusal yanını ortaya çıkardığı şiirsel bir anlatıma sahiptir. Seri hatırlama ve unutmamanın diyalektiği üzerinden ilerlemektedir. Amnesia and Memory: Diary (2003) isimli çalışmada yanmayan ampulün etrafında sarı renkle aydınlatılmış bir alan bulunmaktadır (christies). ‘‘Resmin paradoksları ona ikili bir kimlik kazandırıyor; aynı anda hem günlük tutmanın fiziksel eylemini temsil eden bir resim hem de kim olduğumuzu tanımlayan anılarla yüzleşmenin, müzakere etmenin ve nihayetinde onları yaratmanın doğasına dair bir meta-eleştiri’’ içermektedir (christies).

Görsel 5: Amnesia and Memory: Diary, Tuval Üzerine Yağlıboya, 120 x 150 cm, 2003

Kaynak: <https://www.christies.com/en/lot/lot-6181260>

Belleğin keşfi Xiaogang'ın çalışmalarının merkezinde yer almaktadır. Zihnimizin bir köşesinde kalan deneyimler sonraki yıllarda güçlü bir şekilde açığa çıkabilmektedir. Sanatçı, 2000'li yılların başlarında prize bağlı olmasa da ışık yayan elektrik ampullerini, 'Green Wall' serisinde de kullanılmıştır. Sanatçı, 2012 tarihli Green Wall: My Mother (Yeşil Duvar: Annem) isimli çalışmasında kanepenin bir ucunda oturan küçük, gözlüklü bir çocuk olarak kendi temsilini diğer ucundaysa kasvetli ve ağırbaşlı bir figür olarak annesinin

portresini yapmıştır. Annesinin sol üst yanında bir elektrik ampülü bulunmaktadır. Sanatçı, bilinçdışı bir sembol olarak kullandığı bu göstergeleri babasının uzatma kablolarını prizlere takma alışkanlığıyla ilişkilendirmektedir (Phaidon, 2015). Xiaogang, anılar, hikayeler ve nesnelere aracılığıyla geçmiş ve şimdi arasında bağlantı kurma çabasıdır.

Sanatçının seriyeye adını verdiği yeşil renkle boyanmış duvarlar, 1960'lar ve 1970'lerde Çin toplumunda kamusal ve özel mekânlarda sıkça görülmektedir. Yeşil renkli duvarlar hem evlerin hem de kamusal alanların ortak bir özelliği olmuştur. Sanatçının bellek ve kişisel yükümlülükler üzerinde kurguladığı ve bu seriyeye ait Green Wall: The Reader'da (Yeşil Duvar: Okuyucu), alt bedeni olmayan turuncu renkli çıplak bir figür bulunmaktadır. Elinin altında bir nota defteri bulunan figürün tuhaf rengi, özel ve kamusal alanların renklerine karşıtlık oluşturacak nitelikte ve daha çok bilinçdışı alana aitmiş gibi kurgulanmıştır. Elbette ampuller ve uzatma kabloları yine bu serinin ortak özelliklerinden birisidir (Phaidon, 2015). Sanatçının ‘‘çalışmalarının temelinde, insan zihninin içsel işleyişi aracılığıyla sürekli olarak yeniden inşa edilen hafızanın özü yatıyor. Travma, ezici etkisinin doğası gereği, bastırılmış anıların geri kazanımını, gecikmişlik ve çoklu yeniden canlandırmalarla karakterize edilen acı verici bir yeniden yapılandırma sürecine tabi tutma eğilimindedir’’ (Jansen, 2013). Xiaogang'ın figürleri ve mekânları sembolik anlam katmanlarına sahip ayrıntılarla kuşatılmıştır.

Görsel 6: Green Wall: The Reader, Tuval Üzerine Yağlıboya, 150x 200 cm, 2008

Kaynak: <https://www.phaidon.com/agenda/art/articles/2015/may/18/zhang-xiaogang-and-the-green-wall/>

Görsel 7: Green Wall: My Mother, Tuval Üzerine Yağlıboya, 200 x 260 cm, 2012

Kaynak: <https://ocula.com/art-galleries/pace-gallery/artworks/zhang-xiaogang/my-mother/>

Green Wall: My Father (Yeşil Duvar: Babam, 2012) isimli çalışmada bir kız çocuğu (burada kız çocuğu sanatçıyı temsil etmektedir) kendisine duygusal anlamda mesafeli ve soğuk duran babasını izlemektedir. Babasına daha yakın olmak istercesine tekli koltuğun kenarına kadar gelen kız çocuğu ve babasının arasında tavandan sarkan uzatma kablolu ampul bulunmaktadır. Sanatçı benzer şekilde The Position of Father (Babanın Konumu, 2013) isimli çalışmasında kültür, aile ve duygusal iletişimsizlik vurgusunu daha da güçlendirmektedir. Çalışmada bir kısmı yeşile boyanmış duvar, elektrik kablosu, lamba ve karşısında biri varmış gibi tekli koltukta oturan kasıkları açık bir bebek figürü vardır. Arka plandaki lamba ışık yayamasa da sağdaki tekli koltuğun bir kısmını aydınlatıyormuş gibi görünmektedir. My Father'da olduğu gibi buradaki bebek figürü de tekli koltuğun kenarına yakın durmaktadır (Jansen, 2013). My Father'dan farklı olarak bu resimde izleyiciye göre sağ tarafta bulunan tekli koltukta baba figürü yerine soluk sarı renkle boyanmış veya aydınlatılmış bir alan bulunmaktadır.

Görsel 8: Green Wall: My Father, Tuval Üzerine Yağlıboya, 140 x 220 cm ,2012

Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/articles/silence-and-storytelling-in-zhang-xiaogangs-new-works-at-pace>

Görsel 9: Green Wall: The Position of Father, Tuval Üzerine Yağlıboya, 140 x 220 cm, 2013

Kaynak: <https://www.sothebys.com/en/articles/silence-and-storytelling-in-zhang-xiaogangs-new-works-at-pace>

Zhang Xiaogang, kariyeri boyunca kendine has üslubuyla sosyal travmaları ve kişisel mahremiyetini sanat pratiği haline getirmiştir. Siyasi ve kişisel belleğinin itici gücüyle, yaşadığı toplumun kargaşalarına kendi hayal kırıklığını da ekleyerek sembolik bir dil etmiştir. Sanatçının çalışmaları toplumsal çalkantıların açık bir eleştirisinden ziyade kişisel ve duygusal alına ait kayıplar üzerine kurgulanmıştır.

SONUÇ

Xiaogang'ın çalışmalarındaki sıradanlıklar, mekânlar ve figürler arasındaki tekinsizlik algısı çok güçlüdür. Sanatçı, çalışmaları aracılığıyla kişisel deneyimlerini hatırlama veya unutmaya karşıtlığından beslenerek belleğinin sınırlarına dair bir keşif yapmaktadır. Sanatçı renk ve imgeleri mecaz kabiliyetiyle zengin kurgulara dönüştürmektedir. Çalışmalarındaki her bir göstergesi kişisel belleğinden kazıyarak çıkarmaktadır. Bu göstergeler gerçek ve kurgu arasında bir yerde dursa da izleyiciyi ikna etme potansiyeline sahip güçlü göstergelerdir. Sanatçı toplumsal siyasal dinamiklerin etkilediği veya tetiklediği özel yaşamlarımızın sorunlu alanlarını evrensel ölçekte yankı bulacak şekilde paylaşmaktadır. Bu sebeple Xiaogang'ın çalışmaları izleyiciye tanıdık gelebilecek imgelerle doludur. Kendi özel yaşamı üzerinden toplumsal olayların aile mahremiyetine yönelik olumsuz etkilerini görünür kılan sanatçı anılarıyla yüzleşerek geçmişin yükünü sanat yoluyla kırmaya ve hafifletmeye çalışmaktadır.

KAYNAKÇA

Artnet, Zhang Xiaogang, Erişim Tarihi: 15.06.2024, https://www.artnet.com/artists/zhang-xiaogang/two-comrades-with-red-baby-1l1bkQNqe2dqJMd-qC_bdFA2

Artnet, Zhang Xiaogang, Erişim Tarihi: 11.06.2024, https://www.artnet.com/artists/zhang-xiaogang/two-comrades-with-red-baby-1l1bkQNqe2dqJMd-qC_bdFA2

Artsy, Amnesia and Memory, Erişim Tarihi: 13.06.2024, <https://www.artsy.net/artwork/zhang-xiaogang-amnesia-and-memory-1>

Christies, Zhang Xiaogang, Bloodline Series The Big Family No. 2, Erişim Tarihi:12.06.2024 <https://www.christies.com/en/lot/lot-6296705>

Composition Gallery, Zhang Xiaogang, Big family, Erişim Tarihi:10.06.2024 <https://www.composition.gallery/art/zhang-xiaogang-big-family-3/>

Duffy-Boscagli, B. (2021). Intrinsically Linked: Selfhood, Politics and Complex Emotions in Xiaogang's Bloodline Series, The Macksey Journal, Volume 2, Article 41, Erişim Tarihi: 03.06.2024 <https://mackseyjournal.scholasticahq.com/article/27891-intrinsically-linked-selfhood-politics-and-complex-emotions-in-xiaogang-s-bloodline-series/attachment/74926.pdf>

Etchison, A. (2016). The Malleability Of Memories And The Persistence Of The Past: An Analysis Of Zhang Xiaogang's "Bloodline" Series And Its Contemporary Connections, Erişim Tarihi:07.06.2024 https://www.amandaetchison.com/uploads/2/2/4/6/22466152/etchison_amanda_histart.pdf

Jansen, C. (2013). Silence and Storytelling in Zhang Xiaogang's New Works at Pace, Erişim Tarihi: 24.06.2024, <https://www.sothebys.com/en/articles/silence-and-storytelling-in-zhang-xiaogangs-new-works-at-pace>

- Ocula, Zhang Xiaogang, My Mother, <https://ocula.com/art-galleries/pace-gallery/artworks/zhang-xiaogang/my-mother/>
- Phaidon, (2015). Zhang Xiaogang's light bulb moment , Erişim Tarihi: 24.06.2024, <https://www.phaidon.com/agenda/art/articles/2015/may/11/zhang-xiaogangs-light-bulb-moment/>
- Phaidon, (2015). Zhang Xiaogang and the green wall, Erişim Tarihi:25.06.2024, <https://www.phaidon.com/agenda/art/articles/2015/may/18/zhang-xiaogang-and-the-green-wall/>
- Saatchi Gallery, Zhang Xiaogang, Erişim Tarihi:13.06.2024, https://www.saatchigallery.com/artist/zhang_xiaogang
- Song, M. (2019). Haunting memories: “Bloodlines” by Zhang Xiaogang, Erişim Tarihi: 12.06.2024, <https://www.minahsong.com/post/2019/03/31/haunting-memories-bloodlines-by-zhang-xiaogang>
- Walton, I. (2009). The China Project, Erişim Tarihi:13.06.2024, http://yishu-online.com/wp-content/uploads/mm-products/uploads/2009_v08_05_walton_i_p075.pdf
- Wiggins, A. (2023). Polished Memories: Zhang Xiaogang’s Bloodline: Big Family No. 3 and the Ideal Family of the Cultural Revolution, Erişim Tarihi:04.06.2024, James Madison Undergraduate Research Journal, Volume 10, Issue 1, <https://commons.lib.jmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1078&context=jmurj>
- Quas, S. (2017). Experimentation in Contemporary art in China: Xu Bing and Zhang Xiaogang, Erişim Tarihi: 06.06.2024 https://www.academia.edu/35191764/Experimentation_in_Contemporary_art_in_China_Xu_Bing_and_Zhang_Xiaogang